

АҲАММИЯТИ ЗЕҲНИ СУНЪИ ДАР РУШДИ СОҲАИ САЙЁҲӢ: ТАҲАВВУЛОТИ ТАЪРИХӢ, ВАЗЪИ МУОСИР ВА ДУРНАМОИ РУШД

М.С. Шарипова

Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, Ҷумҳурии Тоҷикистон

Дар мақола аҳамият ва нақши зеҳни сунъӣ дар соҳаи сайёҳӣ мавриди таҳлил ва баррасӣ қарор дода шуда, таҳаввулотии истифодаи технологияҳои рақамӣ, вазъи муосир ва дурнамои татбиқи онҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди омӯзиш қарор дода шудаанд. Мақсади таҳқиқот муайян намудани самтҳои асосии истифодаи зеҳни сунъӣ дар хизматрасониҳои сайёҳӣ ва арзёбии имкониятҳои он барои баланд бардоштани самаранокӣ, сифати хизматрасонӣ ва рақобатпазирии соҳаи сайёҳӣ дар робита бо модели “туризми хушманд” мебошад. Дар раванди таҳқиқот самтҳои асосии истифодаи зеҳни сунъӣ, аз ҷумла автоматикунонии хизматрасонӣ, коркарди маълумоти сайёҳон, фардисозии пешниҳодҳои туристӣ, истифодаи чат-ботҳо, ChatGPT, Claude ва Gemini ва ёварони рақамӣ, ки метавонанд мувофиқ ба хоҳиши сайёҳон самаранокӣ захираҳои сайёҳии кишварҳоро муайян кунанд, мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Инчунин таъсири технологияҳои зеҳни сунъӣ ба таҷрибаи сайёҳон, рушди инфрасохтори рақамӣ ва ташаккули шаклҳои нави хизматрасонии сайёҳӣ муайян карда шудааст. Дар мақола имкониятҳо ва мушкилоти татбиқи зеҳни сунъӣ дар шароити Тоҷикистон, аз ҷумла зарурати рушди инфрасохтори рақамӣ, омодагории кадрҳои соҳибтаҳасуси соҳаи технологияҳои иттилоотӣ ва сайёҳӣ мавриди таваҷҷӯҳ қарор гирифтаанд. Натиҷаҳои таҳқиқот аҳамияти зеҳни сунъиро ҳамчун воситаи муҳими рушди устувор ва рақамикунонии соҳаи сайёҳӣ нишон медиҳад.

Калидвожаҳо: Smart Tourism, рақамикунонӣ, технологияҳои рақамӣ, зеҳни сунъӣ, ChatGPT, сайёҳӣ, хизматрасонии сайёҳӣ.

ЗНАЧЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В РАЗВИТИИ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ: ИСТОРИЧЕСКАЯ ЭВОЛЮЦИЯ, СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

М.С. Шарипова

Академия государственного управления при Президенте Республики Таджикистан, г. Душанбе, Республика Таджикистан

В статье проанализированы значение и роль искусственного интеллекта в сфере туризма, а также изучены тенденции использования цифровых технологий, современное состояние и перспективы их внедрения в Республике Таджикистан. Цель исследования заключается в определении основных направлений применения искусственного интеллекта в туристских услугах и оценке его возможностей для повышения эффективности, качества обслуживания и конкурентоспособности туристской отрасли в контексте модели «умного туризма». В процессе исследования проанализированы основные направления использования искусственного интеллекта, включая автоматизацию обслуживания, обработку данных о туристах, персонализацию туристских предложений, использование чат-ботов, ChatGPT, Claude и Gemini, а также цифровых помощников, которые могут определять эффективность использования туристских ресурсов стран в соответствии с предпочтениями туристов. Также определено влияние технологий искусственного интеллекта на туристский опыт, развитие цифровой инфраструктуры и формирование новых форм туристского обслуживания. В статье рассмотрены возможности и проблемы внедрения искусственного интеллекта в условиях Таджикистана, включая необходимость развития цифровой инфраструктуры и подготовки квалифицированных кадров в сфере информационных технологий и туризма. Результаты исследования показывают значимость искусственного интеллекта как важного инструмента устойчивого развития и цифровизации туристской отрасли.

Ключевые слова: Smart Tourism, цифровизация, цифровые технологии, искусственный интеллект, ChatGPT, туризм, туристское обслуживание.

THE IMPORTANCE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE DEVELOPMENT OF THE TOURISM INDUSTRY: HISTORICAL EVOLUTION, CURRENT STATE, AND DEVELOPMENT PROSPECTS

M.S. Sharipova

Academy of Public Administration under the President of the Republic of Tajikistan

The article analyzes the significance and role of artificial intelligence in the tourism sector and examines the development of digital technology adoption, the current state, and the prospects for its implementation in the Republic of Tajikistan. The purpose of the study is to identify the main areas of artificial intelligence application in tourism services and assess its potential to improve the efficiency, quality of service, and competitiveness of the tourism sector in the context of the “smart tourism” model. The study analyzes the main areas of artificial intelligence application, including service automation, tourist data processing, personalization of tourism offers, and the use of chatbots, ChatGPT, Claude, Gemini, and digital assistants that can determine the effective use of countries’ tourism resources according to tourists’ preferences. The study also identifies the impact of artificial intelligence technologies on tourists’ experiences, the development of digital infrastructure, and the formation of new forms of tourism services. The article examines the opportunities and challenges of implementing artificial intelligence in the context of Tajikistan, including the need to develop digital infrastructure and train qualified specialists in the fields of information technology and tourism. The research findings demonstrate the importance of artificial intelligence as an important tool for sustainable development and the digitalization of the tourism sector.

Keywords: Smart Tourism, digitalization, digital technologies, artificial intelligence, ChatGPT, tourism, tourism services.

Муқаддима (Introduction)

Рушди босуръати технологияҳои рақамӣ дар даҳсолаи охир сохтори иқтисоди ҷаҳонӣ ва муносибати истеҳсолкунандагону истеъмолкунандагонро ба таври назаррас тағйир додааст. Дар ин раванд зеҳни сунъӣ (AI) ба яке аз технологияҳои калидии тағйирдиҳандаи иқтисодӣ табдил ёфта, барои соҳаи сайёҳӣ аҳамияти махсус пайдо кардааст. Сайёҳӣ аз ҷумлаи соҳаҳои маълумот, муошират, пешгӯии талабот, тавсиядиҳӣ, қабули қарор ва пешниҳоди таҷрибаи инфиродӣ саҳт вобаста мебошад. Аз ин рӯ, қобилияти зеҳни сунъӣ, ки қудрати коркарди маълумоти калон, омӯзиши намунаҳои рафторӣ, пешгӯӣ, автоматизатсия ва тавлиди мундариҷаро дорад дар тағйироти сохтории хизматрасониҳои муосири сайёҳӣ аҳамияти хос пайдо намуда истодааст.

Ҳадафи таҳқиқоти мо таҳлили раванди рушди зеҳни сунъӣ, муайян намудани аҳамияти он барои рушди сайёҳӣ нигаронида шудааст. Дар кори таҳқиқотии худ ба мақола ва диссертатсияҳои илмӣ пажӯҳишҳои алоҳидаи муассиса, корхона ва созмонҳои дахлдори байналмилалӣ оид ба AI ва сайёҳӣ таъҷил намудам. Натиҷаҳои омӯзиш ва таҳқиқи мо бо таъҷил ба адабиёт ва сарчашмаҳои расмӣ нишон медиҳад, ки рушди зеҳни сунъӣ дар се марҳила ҷарраён гирифтааст: автоматизатсияи вазифаҳо, қобилияти азхудкунӣ, таҳлили масъалаҳо ва тавони иҷро намудани ҷадвалҳои вазифа дар як вақти муайян.

Дар марҳилаи аввал зеҳни сунъӣ асосан барои гирифтани маълумот дар ҷаҳорҷӯбаи маҳдуде истифода мешуд; дар марҳилаи дуюм он барои системаҳои тавсиядиҳанда, пешгӯии талабот, таҳлили рафтори сайёҳон ва қабули қарор истифода гардид; дар марҳилаи сеюм, ки бо рушди моделҳои гуногун пайванд гардид он аз як воситаи мушират ба ёвари воқеии одамон дар интиҳоби мавзӯ, мавсими мувофиқ барои сайру саёҳат, макони истироҳату фароғат вобаста ба талабот, табдил ёфта истодааст.

Таҳлилҳои нишон медиҳанд, ки аҳамияти стратегияи зеҳни сунъӣ барои соҳаи сайёҳӣ танҳо дар хоҳиши хароҷот ё иваз намудани меҳнати инсонӣ набуда, арзиши асосии таъсирпазирӣ он дар қобилияти коркарди маълумот, пешниҳоди ҳар гуна иттилооти ғайривоқеӣ чун маълумотномаи асл, ҳамзамон риоя нагардидани маълумотҳои хусусияти сиррӣ махфӣ дошта, нодурустии натиҷаҳои генеративӣ, вобастагии технологӣ ва омезиши фарҳанг ва ҷашну маросими миллии давлатҳои алоҳида ва аз ҳамма ҷиддӣ ғаразнокӣ алгоритмҳо мебошад, яъне дар ҷарраёни таъсирпазирӣ зеҳни сунъӣ ба соҳаи сайёҳӣ давлатҳое, ки аз ҷиҳати технологияҳои рақамӣ пеш рафтаанд, чун объекти асосии тавсиявии зеҳни сунъӣ қарор мегиранд, аммо давлатҳое, ки дар воқеъ зарфияти хоси сайёҳӣ доранд, вале аз ҷиҳати иттилоотрасонӣ суст мебошанд аз маърази диққат дур мемонанд.

Дар мақолаи худ ба хулосае омадем, ки чун дар шароити иқтисоди рақамӣ рақобатпазирӣ соҳаи сайёҳӣ торафт бештар ва қобилияти тавоноии он дар самти қонеъ намудани талаботи ҷаҳонгардон расида истодааст, мебошад ба самти рақамикунонии соҳаи сайёҳӣ дар кишвар диққати махсус равона намоем, чунки дар марҳилае, ки зеҳни сунъӣ ба сифати мушовири соҳаи сайёҳӣ хизмат мекунад, то чанде, ки зарфиятҳои сайёҳии кишварӣ мо шуруъ аз табиати нотақрор: кӯҳу дарёҳо, кӯлу пирахҳо, ёдгориҳои таърихӣ, ҳунарҳои мардумӣ, урфу одатҳои маҳаллӣ, ҳӯроқҳои мардумӣ, меҳмонхонаю тарабхонаҳо дар умум, тамоми иқтисоди сайёҳии кишвар дар ҷаҳони интернет бештар таъриб гарданд, имкони дуруст муаррифӣ гардидани Тоҷикистон тариқи зеҳни сунъӣ бештар мегардад. Воқеист, ки соҳаи сайёҳӣ дар навбати аввал ба эҳсос ва муоширати воқеии одамон пайванд дораду технологияҳои сунъӣ онро иваз карда наметавонанд, аммо он метавонад ҳамчун воситаи маълумотрасон хизмат кунад.

Мавод ва усулҳои тадқиқот (Materials and methods)

Вобаста ба аҳамияти иттилоотрасонӣ дар соҳаи сайёҳӣ ва таъсири зеҳни сунъӣ дар соҳаи сайёҳӣ муҳаққиқони зиёди дохилию хориҷӣ таҳқиқоти илмӣ анҷом додаанд. Аз ҷумла Комилийн Ф., С., Шарапов Д.С. ва Гадоев А.Ф [5, С.6] қайд намудаанд ки: «Саноати сайёҳӣ фаъолияти иттилоотии доманадор мебошад. Кам соҳаеро ба монанди саноати сайёҳӣ дидан мумкин аст, ки дар он ҷамъоварӣ, коркард, татбиқ ва интиқоли иттилоот дар фаъолияти ҳамарӯзаашон ниҳоят дараҷа муҳим бошад.» Муҳаққиқи рус Б.Б. Лиджи-Горяева [2, С.92] бошад, дар робита ба рушди босуръати рақамикунонӣ ва таъсирпазирӣ он ба соҳаҳои гуногун чунин назар дорад: «бо рушди рақамикунонӣ технологияҳои пайдошаванда бо ҳам муттаҳид мешаванд, то трансформатсияи рақамиро дар самтҳои нав ва аксаран пешгӯишаванда дар заминаи конвергенсияи рақамӣ - яъне муттаҳидшавии як ё якчанд технологияҳои рақамӣ барои фаъолияти ҳамохангшуда - пеш баранд». Гриненко С.В., [1, С.3] профессори Донишгоҳи иқтисодии Русия ба номи Г.В. Плеханов дар мақолаи илмиаш тамоюлҳои рушди сайёҳиро дар ҷаҳони муосир ин гуна баён намудааст: «детокси рақамӣ, ворид шудан ба минтақаи нороҳатӣ ва ба даст овардани таҷрибаи аслий (шоки фарҳангӣ), wellness-туризм (ретритҳои солимгардонӣ), сафарҳои огоҳона, lisness (leisure - истироҳат + business - тиҷорат), сафарҳои хотирмон, сафар ба ҷойҳои, ки дар рӯйхати орзуҳо қарор доранд, ҷустуҷӯи таҷрибаи нодири хондорӣ

(гастрономӣ), сафарҳо ба муносибатҳои махсус, сафар кардан бо мақсади хоби кофӣ ва барқарор намудани тавозуни эҳсосӣ, анҷом додани сафарҳои ногаҳонӣ, интиҳоби кишварҳо ва минтақаҳои дорои иқлими муътадил барои сафар, инчунин кӯшиши боздид аз кишварҳо ва минтақаҳои омӯхтанашуда ба ҷойи самтҳои маъмули сайёҳӣ». Ба ақидаи муҳаққиқи дигар Солодов Д.Т., [3, С. 1328] агар дар ҷаҳони муосир кишварҳо ба рушди рақамикунонӣ, аҳаммияти ҷиддӣ надиханд ва ҳудудҳои сайёҳӣ ба қадри кофӣ муаррифӣ нагарданд ин боиси сар задани мушкилоти коммуникатсионӣ байни иштирокчиёни асосии бозор яъне ҷаҳонгардон ва кишварҳои дорои захираҳои сайёҳӣ мегардад: «Вазъият чунин ташаккул ёфта истодааст, ки муваффақияти корхонаҳо ва ҳудудҳои муосири сайёҳӣ бештар на аз он вобастаанд, ки онҳо то кадом андоза босифат хизматрасонӣ пешниҳод мекунанд, балки аз он вобаста мебошад, ки онҳо тавассути ҷорӣ намудани инноватсияҳо то чӣ андоза зуд ва босуръат ба тағйироти муҳити беруна вокуниш нишон медиҳанд.» Дар робита ба мавзӯ мо дар пажӯҳиши пешинаи худ, ки ба таърихи пайдоиши аввалин сомонаҳои сайёҳӣ ва системаҳои онлайнӣ дар соҳаи хизматрасониҳои сайёҳӣ ва системаҳои онлайнӣ, ки ба самти рақамикунонии соҳаи сайёҳӣ нигаронида шуда буд, таъсири рақамикунониро дар хизматрасониҳои соҳаи сайёҳӣ мавриди таҳлил қарор дода будем. «Системаҳои банд ва фармоиш дастрасии автоматиро ба иттилооти банақшагирӣ ва фармоишро барои аксари бахшҳои саноат, аз ҷумла меҳмонхонаҳо, нақлиёт, хизматрасонӣ ва хатсайрҳои сайёҳӣ, мубодилаи асъор ва интиҳоби макони истироҳату фароғатро таъмин намуда, барои осон намудани хизматрасониҳои сайёҳӣ таъсири амиқ гузошта истодаанд.» [4]. Аз ин рӯ, дастрасӣ ба иттилоъ вобаста ба маконҳои сайёҳӣ ва хизматрасониҳои сайёҳӣ ҷузъи муҳимми рушди соҳаи сайёҳӣ дониста мешаванд.

Бинобар он сабаб, ки соҳаи сайёҳӣ ҳама вақт ба иттилоотрасонии фаврӣ пайвандӣ дорад, истифодаи зеҳни сунъӣ дар ин самт манфиати хело калон дорад, навиштааст муҳаққиқи дигар Набиев Сергей Руфаилович [10]. «Соҳаи сайёҳӣ, ки бо рақобати шадид ва афзоиши талабот ба хизматрасониҳои фардӣ тавсиф мешавад, бо мақсади баланд бардоштани сифати хизматрасонӣ ва қаноатмандии сайёҳон аз технологияҳои зеҳни сунъӣ фаъолона истифода мебарад.»

Дигар сарчашмае, ки дар мақолаи худ овардаем ин гузориши таҳлилии телевизионии журналисти Муассисаи давлатии телевизиони «Сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ» Саддам Давлатов [9] вобаста ба рушди технологияҳои рақамӣ дар соҳаи сайёҳӣ, таъмини дастрасии шаҳрвандон ва меҳмонони хориҷӣ ба маълумоти таърихӣ фарҳангӣ, дар доираи амалигардонии ҳадафҳои «Солҳои рушди иқтисоди рақамӣ ва инноватсия дар солҳои 2025-2030» дар шаҳри Душанбе мебошад. Тибқи маълумоти пешниҳодгардида «бо мақсади рушди соҳаи сайёҳӣ ва тарғиби дурусти зарфиятҳои сайёҳии пойтахти кишвар, 45 иншооти таърихӣ, фарҳангӣ ва сайёҳии шаҳри Душанбе бо «QR-роҳнамо» васл гардиданд, ки ҷаҳонгардон метавонанд ба забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ дар шакли матнӣ ва аудиоӣ маълумоти муфассалро дастрас намоянд.» «Лоиҳаи «QR-роҳнамо» яке аз ташаббусҳои муҳим дар роҳи табдили Душанбе ба яке аз марказҳои сайёҳии рақамии минтақа ба шумор рафта, ин иқдом имкон медиҳад, ки таъриху фарҳанги пурғановати тоҷикон барои сайёҳони дохилию хориҷӣ тавассути технологияҳои муосир дастрас ва ҷолиб гардонида шавад. Дигар сарчашмае, ки дар феҳристи адабиёти мо ҷой дода шудааст, ин тадқиқоти Welcome Times - як медиаи махсусгардонидашудаи соҳавӣ, ки ба соҳаи сайёҳӣ, меҳмондорӣ, меҳмонхонаҳо, тарабхонаҳо ва рушди бизнеси сайёҳӣ бахшида шудааст, мебошад [7].

Сомона бо домени welcometimes.ru фаъолият мекунад ва тибқи маълумоти худӣ сомона, аз соли 2018 фаъол аст. Дар сомона то моҳи сентябри соли 2026 низ мавод нашр мешавад, яъне платформа то ҳол фаъол аст. Дар ин сомона охири моҳи августи соли 2026 мақолаи ҷолибе нашр гардидааст, ки бо кори тадқиқотии мо дар самти аҳмияти зеҳни сунъӣ ба соҳаи сайёҳӣ робитаи зич дорад. Дар асоси тадқиқоти кормандони ин сомона муайян гардидааст, ки «Тибқи таҳқиқоти Muck Rack, беш аз 25 миллион истинод аз ҷавобҳои ChatGPT, Claude ва Gemini-ро дар 17 соҳа таҳлил кардааст, ки 84%-и ҳамаи сарчашмаҳо ба маводди расонаӣ танҳо ба 0,3% ба контенти рекламавӣ рост меояд». Ин натиҷаҳо нишон медиҳанд, ки дар ташаккули заминаи иттилоотӣ дар муҳити зеҳни сунъӣ контенти журналистӣ ва манбаҳои бозътимоди расонаӣ нақши муҳимтар доранд. Барои ширкатҳои сайёҳӣ, меҳмонхонаву тарабхонаҳо ин маънои онро дорад, ки ҳузур дар ВАО метавонад на танҳо воситаи тарғиб (PR-робита бо ҷомеа), балки як унсури муҳимми эътимоди рақамӣ ва мавқеъ ёфтан дар системаҳои AI бошад.

Натиҷа (Results)

Соҳаи сайёҳӣ муҳимтарин воситаи рушди иқтисоди ҷаҳонӣ мебошад, зеро хусусияти махсуси ин соҳа дар он ифодада мешавад, ки маҳсулоти сайёҳӣ як мол ё хизматрасонии алоҳидаро дар бар нагирифта, маҷмуи муракаби таҷрибаҳои фаро мегирад, ки қариб ба ҳама соҳаҳо робита дорад, шуруъ аз нақлиёт, инфрасохтор, ҳуруқҳои миллӣ, фарҳанг, табиат, ёдгориҳои таърихӣ, хизматрасонӣ

ва дар умум муносибати байни инсонҳоро бо ҳам пайванд менамояд. Аз ин сабаб нуқтаи муҳим инҷост, ки дар меҳвари ҳамаи ин муносибатҳои соҳаи сайёҳӣ иттилоот меистад. Маҳз хусусияти иттилоотталаби ин соҳа боис шудааст, ки технологияҳои рақамӣ дар рушди ин соҳа нақши муҳимро касб намоянд. Аз ин рӯ, мавзӯи сайёҳӣ ва зеҳни сунъӣ мавриди таҳлилу баррасӣ қарор дорад.

Дар марҳилаҳои аввал интернет яке аз воситаҳои муҳими иттилооти сайёҳӣ буд. Марҳила ба марҳила бо рушди босуръати технологияҳои рақамӣ системаҳои фармоиши электронӣ, харитаҳои рақамӣ, шабакаҳои иҷтимоӣ, системаҳои тавсиядиҳанда ва зеҳни сунъӣ ба вучуд омаданд.

Дар даҳсолаи охир бошад, рақамикунонӣ ба авҷи баланди рушд расида банақшагирӣ ва истифодаи хизматрасониҳои сайёҳиро ба таври назаррас тағйир дод. Имрӯз сайёҳ имконият дорад, ҳазорҳо масофа дур аз хонаи худ тавассути роҳнамои онлайнӣ таасурот, шарҳ ва пешниҳоди сайёҳони дигарро пешақӣ бихонад ва географияи сайёҳии худро интихоб намуда, дар асоси маълумотҳо барномаи чандрӯзаи сафарро тавассути воситаҳои рақамӣ меҳмонхона, тарабхона, ороишгоҳ ё дилҳоҳ самти ҷолиби диққаташро банд кунад.

Таҳаввулоти нав дар соҳаи сайёҳӣ ин пайдоиш ва истифодаи зеҳни сунъӣ дар соҳаи сайёҳӣ доништа мешавад. Агар рақамикунонии анъанавӣ асосан ба интиқол ва дастрасии маълумот равон шуда бошад, зеҳни сунъӣ имконият медиҳад, ки ҳаҷми бузурги маълумот бо пешниҳод ва хулоса бо тақозо ва хоҳиши ҳар корбар таҳия гарданд. Тибқи нишондоди таҳқиқоти системавӣ дар соҳаи сайёҳӣ, истифодаи зеҳни сунъӣ ба самтҳои гуногуни соҳаи хизматрасониҳои сайёҳӣ ворид гаштааст, аз ҷумла: истифодаи бомароми технологияҳои рақамӣ барои идоракунии ҳавасмандии ҷаҳонгардон тавассути навор ва тасвирҳо, ҷустуҷӯи маълумот дар бораи ҷойҳои тамошобоб ва расму оинҳои аҷиби халқу миллатҳо, истифодаи шаклҳои интерактивии муошират бо сайёҳони дигар, тавассути наворҳои виртуалӣ, тарҳрезии харитаи сайёҳӣ бо назардошти завқу шавқи сайёҳ ва аз рӯи хоҳишҳои ӯ ёфтани банд кардани ҳуҷра дар меҳмонхонаҳо ва ғайра.

«Smart-tourism (сайёҳии зеҳнӣ) як концепсияи инноватсионии рушди маконҳои сайёҳӣ мебошад, ки ба истифодаи технологияҳои муосир барои беҳтар кардани самаранокӣ ва сифати хизматрасонии сайёҳӣ асос ёфтааст зеро, ки афзалияти он вобастагии баланди соҳаи сайёҳӣ ба иттилоот аст. Пеш аз сафар сайёҳ бояд самт, нарх, нақлиёт, меҳмонхона ва фаъолиятҳои мувофиқ ба сайёҳаташро интихоб намояд ва у ба иттилооти фаврӣ ниёз дорад, ки зеҳни сунъӣ дар ин сафар мушовири хуб будан метавонад.

Агар технологияҳои пешина асосан ба ҷамъоварӣ, интиқол ва нигоҳдории маълумот хизмат мекарданд, зеҳни сунъӣ қобилияти таҳлил, омӯзиш, пешгӯӣ, тавсиядиҳӣ ва тавлиди мундариҷаро фароҳам меорад. Рушди технологияҳои иттилоотӣ дар соҳаи сайёҳӣ таърихи нисбатан тӯлонӣ дорад, аммо пайдоиши ChatGPT, DeepSeek ва Gemini ба ин соҳа ба гунаи назаррас тағйирот ворид карданд. ChatGPT 30-юми ноябри соли 2022 ба таври оммавӣ муаррифӣ шуд ва шакли муоширати инсонро бо технология иваз намуд. Имрӯз ChatGPT ба маслиҳатчии инфиродии ҷаҳонгардон табдил ёфтааст, ки вобаста аз синну сол, фарҳанг, буҷет, вақти мусоид, мақсади сафар ва афзалиятҳои доштаи маконҳои сайёҳӣ, истифодабарандагонро ҳидоят мекунад. Масалан, барои як сайёҳ таъриху фарҳанг муҳим аст, барои дигаре табиат ва барои сеюм гастронмия ва нархи пасту хатсайри арзон. Аз ин нуқтаи назар, зеҳни сунъӣ метавонад ба рушди ташкили сафар ва хизматрасониҳои туристӣ мутобиқи ниёзи ҳар шахс, хоҳиш ва афзалиятҳои инфиродии ҳар як сайёҳ «hyper-personalized tourism» мусоидат кунад. (Расми 1).

Расми 1 – Афзалиятҳои истифодаи зеҳни сунъӣ дар соҳаи сайёҳӣ.
Figure 1 – Advantages of using artificial intelligence in the tourism sector.

Муҳокима (Discussions)

Истифодаи бомароми зеҳни сунъӣ дар як муддати кӯтоҳ дар самтҳои гуногуни соҳаи сайёҳӣ таъсиррасон гардид ва агар чӣ аз як ҷиҳат он имконияти истифодаи ҳаҷми бузурги маълумотро пешниҳод намуда, ба бештар намудани хизматрасониҳои сайёҳӣ ва таҷрибаи бештари муштариён мусоидат менамояд. Дар баробари ин, тарафи номатлуби ин раванд вучуд дорад - набудани маълумотҳои саҳҳеҳ, босифат ва бозътимод дар бораи ширкатҳои сайёҳӣ, меҳмонхонаю тарабхона ва дар умум тамоми хизматрасониҳои соҳаи сайёҳӣ, ки ин масъалаи муҳимми илмиро дар соҳаи сайёҳӣ ба миён меорад. Дар истифодаи зеҳни сунъӣ пешниҳоди маълумот ба тарзи инфиродӣ ва ҳатман бояд воқеӣ бошад, чун ки агар маълумоти иттилоотӣ вобаста ба макон ё шахсияте нодуруст бошад, пешниҳод ва тавсияҳо низ метавонанд нодуруст ва номувофиқ бошанд, ки ин омили фиребхурии сайёҳ мегардад. Сайёҳ метавонад тавассути тавсияҳои нодуруст вобаста ба меҳмонхона, қоидаҳои сафар, чойҳои сайёҳӣ, ёдгориҳои таърихӣ ё чойҳои умуман вучуднадошта дар ҳолати ноговор монад.

Истифода аз зеҳни сунъӣ дар соҳаи сайёҳӣ ин талаботи замон аст, зеро, дар шароити рушди босуръати иқтисодӣ рақамӣ технологияҳои рақамӣ ба яке аз воситаҳои асосии тағйирдиҳандаи ҷаҳолияти иқтисодӣ -иҷтимоӣ табдил ёфтаанд. Аз ин рӯ, оид ба аҳаммияти рақамикунонӣ ва зеҳни сунъӣ дар Тоҷикистон таваччуҳи хос равона шудааст.

Барои Тоҷикистон истифодаи AI метавонад яке аз самтҳои нави рақамикунонии соҳаи сайёҳӣ гардад. Дар бозори ҷаҳонии сайёҳӣ рақобат барои таваччуҳи сайёҳон хело баланд аст. Дар ин раванд AI метавонад маълумоти талаботи бозори сайёҳиро таҳлил намуда, муайян кунад, ки кадом гурӯҳи сайёҳон ба Тоҷикистон бештар таваччуҳ доранд, кадом навъи туризм талаботи бештар дорад, кадом мавзеоҳо бештар ҷустуҷӯ мешаванд ва кадом мундариҷа бештар боиси таваччуҳи сайёҳон аст. Аз ин рӯ вазифаи асосӣ дар соҳаи рушди сайёҳии Тоҷикистон ин рақамикунонии хизматрасониҳои сайёҳӣ ва иттилоотӣ бештар вобаста ба зарфиятҳои сайёҳии Тоҷикистон мебошад.

Тоҷикистон дорои имкониятҳои назарраси рушди сайёҳӣ мебошад: кӯҳҳои баланд, шоҳроҳи бузурги Помир, табиати нодир, мавзеоҳои таърихӣ, мероси фарҳангӣ ва имкониятҳои рушди сайёҳии экологӣ, кӯҳӣ фарҳангӣ ва ғайра... Аммо бо доштани афзалияти соҳаи сайёҳӣ он чизе, ки имрӯз бояд диққати хос равона шавад ин ба гунаи арзанда муаррифӣ намудани имкониятҳои сайёҳӣ мебошад. Бояд гуфт, ки амалӣ намудани лоиҳаи «QR-роҳнамо» дар шаҳри Душанбе яке аз ташаббусҳои муҳим дар роҳи табдили Душанбе ба шаҳри хушманд (smart city) мебошад. Қадами устувори дигари Тоҷикистон дар раҳи рушди зеҳни сунъӣ қабули «Стратегияи миллии рушди зеҳни сунъӣ барои давраи то соли 2040» аз 30 сентябри соли 2022, №483 мебошад. [6] Таҳлили сиёсати давлатӣ ва ташаббусҳои байналмилалӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон медиҳад, ки рушди технологияҳои рақамӣ ва зеҳни сунъӣ ба яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатӣ табдил ёфтааст. Нақши калидӣ дар ташаккул ва пешбурди ин раванд ба Президенти кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон тааллуқ дорад, ки ҳамчун ташаббускори сиёсати рақамикунонӣ ва истифодаи зеҳни сунъӣ ҳам дар сатҳи миллий ва ҳам байналмилалӣ баромад менамояд. Ҳамзамон, пешниҳодҳои Президенти Тоҷикистон дар сатҳи байналмилалӣ, аз ҷумла ташаббуси қабули қатъномаи Созмони Милалӣ Муттаҳид оид ба истифодаи зеҳни сунъӣ ба манфиати рушди устувори кишварҳои Осиёи Марказӣ, аз дидгоҳи сиёсӣ ва илмӣ нишон медиҳанд, ки Тоҷикистон кӯшиш дорад дар ташаккули меъёрҳои ҷаҳонии истифодаи масъулona, беҳатар ва ахлоқии зеҳни сунъӣ саҳми муассир гузорад.

Аз рӯйи омори пешниҳоднамудаи Агентии омори Ҷумҳурии Тоҷикистон [8] сол ба сол таваччуҳи ҷаҳонгардон ба Тоҷикистон зиёдтар гардида истодааст. Тибқи маълумоти оморӣ, «шумораи шаҳрвандони хориҷие, ки дар семоҳаи якуми соли 2026 бо мақсадҳои гуногун-аз ҷумла сафарҳои хизматӣ, истироҳатӣ ва дигар ҳадафҳо ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ташриф овардаанд, ба 439,4 ҳазор нафар расида, нисбат ба ҳамин давраи соли 2025, 70,7 ҳазор нафар ё 19,2 фоиз зиёд гардидааст».

Афзоиши шумораи сайёҳон ва таъсири онҳо барои муаррифӣ намоии захираҳои бузурги табиӣ аҳаммияти масъалаи рақамикунонӣ ва идоракунии маълумотро зиёд мекунанд. Имрӯз мавзӯи AI барои соҳаи сайёҳии Тоҷикистон дигар танҳо масъалаи назарявӣ будан наметавонад. Зеро, ки таҷрибаҳои байналмилалӣ нишон медиҳанд, ки зеҳни сунъӣ дар соҳаи сайёҳӣ аз як технологияи таҷрибавӣ ба воситаи муҳими идоракунӣ, маркетинг, пешгӯӣ ва хизматрасонӣ табдил ёфта истодааст. Аз ин рӯ имрӯз ВАО ва сомонаҳои расмӣ ширкатҳои сайёҳӣ, меҳмонхонаю тарабхонаҳо ба ғайр аз тарғибҳои кӯтоҳ бояд маълумоти муфасссалу дақиқро вобаста ба зарфиятҳои сайёҳӣ ва ҷаҳолияти худ бо забонҳои гуногуну шакли дуруст чой созанд то зеҳни сунъӣ дар раҳи пешниҳоди иттилоъ ба хатогӣ роҳ надиҳад, чунки 84%-и ҳамаи сарчашмаҳои, ки ChatGPT, Claude ва Gemini ба истифодакунандагони зеҳни сунъӣ пешниҳод мекунанд маводи расонаии ВАОи ахбори омма ва сомонаҳои расмӣ кумитаю, корхона ва ширкатҳои сайёҳӣ мебошанд.

Хулоса (Conclusions)

Ба андешаи мо, Тоҷикистон барои истифодаи зеҳни сунъӣ дар соҳаи сайёҳӣ имкониятҳои беназир дорад, зеро кишвар дорои омезиши нодири зарфиятҳои сайёҳӣ: захираҳои табиӣ, кӯҳнавардӣ, таърихӣ ва фарҳангӣ мебошад. Аммо чун рақобат дар соҳаи сайёҳӣ дар ҷаҳони рушди технология тамомам ранги дигаре гирифтааст ва танҳо доштани захираҳои сайёҳӣ омили рушди соҳа буда наметавонанд. Имрӯз соҳаи сайёҳии Тоҷикистон тамомам ба масъалаи дигаре рӯ ба рӯ аст ки: То кадом андоза Тоҷикистон метавонад ин захираҳои сайёҳиро ба маҳсулоти рақамӣ, интеллектуалӣ ва дастрас пайваст кунад то «Smart-tourism (сайёҳии зеҳнӣ)» дар муаррифинамоии он ба иштибоҳ роҳ надиҳад?

Бо таъя ба сарчашмаҳои баррасигардида мавқеи илмӣ мақолаи мо чунин аст: Зеҳни сунъӣ метавонад барои Тоҷикистон яке аз воситаҳои хуби муаррифӣ ва автоматизатсияи хизматрасонӣ бо механизми стратегии табдил додани захираҳои сайёҳӣ ба арзиши иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ табдил ёбад. Аммо ин танҳо дар сурати мавҷуд будани се шартҳои асосӣ имконпазир аст:

- интернетӣ босифат.
- маълумоти муфасссал вобаста ба Тоҷикистон, зарфиятҳои сайёҳии он, меҳмонхонаҳо тарабхонаҳо ва хатсайрҳои тарҳрезӣшудаи ширкатҳои сайёҳӣ.
- кадрҳои соҳибтаҳассуси соҳаи сайёҳӣ ва татбиқи технологияҳои рақамӣ то ҳамгироии сайёҳиро бо техника таъмин намоянд.

Агар сайёҳ аз ҳар ҷӯшаи олам тавонад тавассути ёвари рақамӣ бо забони худ маълумоти бозғамӣ додани ҷолиб дар бораи фарҳанг, ёдгориҳои таърихӣ, табиати беназир, кӯҳу дарё, пириҳо, қӯлҳо, фарҳангу санъати мусиқӣ хунаҳои мардумӣ хӯроқҳои миллӣ, меҳмонхонаҳо ва хатсайрҳои Тоҷикистон ба даст орад, ин дигар танҳо маънои «рақамикунонӣ»-и соҳаи сайёҳиро надиҳад, маънои роҳи қушодан ба бозори ҷаҳонии сайёҳии рақамиро дорад.

Муқаррир: Шарофзода Э.У. — н.и. таърих, дотсенти кафедраи Ҷанҷои ҷомеашиносии ДТДТ ба номи акадeмик М.С. Осимӣ.

Адабиёт

1. Гриненко, С.В. Smart-туризм в развитии туристской дестинации / С.В. Гриненко // Теоретические и прикладные аспекты развития сферы рекреации и туризма. – 2024. – № 2 (22). – С. 3-8.
2. Лиджи-Горяева, Б.Б. Анализ зарубежного опыта цифрового маркетинга в сфере туризма и гостеприимства / Б.Б. Лиджи-Горяева // Маркетинг в России и за рубежом. – 2021. – № 4. – С. 92-100. – EDN: LEMCIM.
3. Солод, Т.В. «Умный туризм» как инструмент формирования устойчивых инновационных экосистем территорий / Т.В. Солод // Вопросы инновационной экономики. – 2025. – Т. 15, № 4. – С. 1327-1344.
4. Шарипова, М.С. Таърихи пайдоиши аввалин сомонаҳои сайёҳӣ ва системаҳои онлайнӣ дар самти хизматрасонии соҳаи сайёҳӣ / М.С. Шарипова // Паёми Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав. – 2025. – № 2-1 (132). – С. 96-99.
5. Комилийон, Ф.С. Технологияи иттилоотӣ дар сайёҳӣ / Ф.С. Комилийон, Д.С. Шарапов, А.Ф. Гадоев. – Душанбе, 2018. – 272 с.
6. Стратегияи рушди зеҳни сунъӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2040 аз 30 сентябри соли 2022, № 483 [Манбаи электронӣ]. – Рӯзи дастрасӣ: <https://mmih.tj/SEARCH/DocumentView?DocumentId=143399&compareid=167547#> (санаи муроҷиат: 15.06.2026).
7. Путешественники и ИИ: как отелям попадать в ответы ИИ [Манбаи электронӣ]. – Рӯзи дастрасӣ: <https://welcometimes.ru/opinions/puteshestvenniki-i-ii-kak-otelyam-popadat-v-otvety-ii> (санаи муроҷиат: 14.09.2026).
8. Шумораи сайёҳони хориҷӣ ба Тоҷикистон афзоиш ёфт [Манбаи электронӣ]. – Рӯзи дастрасӣ: <https://www.stat.tj/shumorai-sajyoxoni-horich-ba-tojikiston-afzoish-yoft/> (санаи муроҷиат: 15.08.2026).
9. Давлатов, С. Барномаи иттилоотӣ «Пайём» аз 19.08.2026 дар телевизиони «Сайёҳӣ ва хунаҳои мардумӣ» [Манбаи электронӣ].- Рӯзи дастрасӣ: <https://tvsayohi.tj/?ysclid=mumdn40fyg287333399> (санаи муроҷиат: 19.08.2026)
10. Зарубежный опыт применения возможностей искусственного интеллекта в сфере туризма (на примере Китая) // Международный правовой курьер. [Манбаи электронӣ]. – Рӯзи дастрасӣ: <https://inter-legal.ru/zarubezhnyj-opyt-primeneniya-vozmozhnostej-iskusstvennogo-intellekta-v-sfere-turizma-na-primere-kitaya> (санаи муроҷиат: 14.09.2026).

References

1. Grinenko, S.V. Smart Tourism in the Development of a Tourist Destination / S.V. Grinenko // *Theoretical and Applied Aspects of the Development of Recreation and Tourism*. – 2024. – No. 2 (22). – P. 3–8.
2. Lidji-Goryaeva, B.B. Analysis of International Experience in Digital Marketing in Tourism and Hospitality / B.B. Lidji-Goryaeva // *Marketing in Russia and Abroad*. – 2021. – No. 4. – P. 92–100. – EDN: LEMCIM.
3. Solod, T.V. “Smart Tourism” as a Tool for the Formation of Sustainable Innovation Ecosystems of Territories / T.V. Solod // *Issues of Innovation Economics*. – 2025. – Vol. 15, No. 4. – P. 1327–1344.
4. Sharipova, M.S. The History of the Emergence of the First Tourism Websites and Online Systems in the Field of Tourism Services / M.S. Sharipova // *Bulletin of Bokhtar State University named after Nosiri Khusrav*. – 2025. – No. 2–1 (132). – P. 96–99.
5. Komiliyon, F.S., Sharapov, D.S., Gadoev, A.F. *Information Technology in Tourism*. – Dushanbe, 2018. – 272 p.

6. *Strategy for the Development of Artificial Intelligence in the Republic of Tajikistan for the Period until 2040*, approved on September 30, 2022, No. 483 [Electronic resource]. – Available at: <https://mmih.tj/SEARCH/DocumentView?DocumentId=143399&compareid=167547#> (accessed: June 15, 2026).
7. *Travelers and AI: How Can Hotels Appear in AI-Generated Answers?* [Electronic resource]. – Available at: <https://welcometimes.ru/opinions/puteshestvenniki-i-ii-kak-otelyam-popadat-v-otvety-ii> (accessed: September 14, 2026).
8. *The Number of Foreign Tourists Visiting Tajikistan Has Increased* [Electronic resource]. – Available at: <https://www.stat.tj/shumorai-sajyoxoni-horiq-ba-tochikiston-afzoish-yoft/> (accessed: August 15, 2026).
9. Davlatov, S. *The Information Program “Payom” of August 19, 2026, on the “Tourism and Folk Crafts” Television Channel* [Electronic resource]. – Available at: <https://tvsayohi.tj/> (accessed: August 19, 2026).
10. *Foreign Experience in Applying the Potential of Artificial Intelligence in the Tourism Sector: The Case of China* [Electronic resource] // *International Legal Courier*. – Available at: <https://inter-legal.ru/zarubezhnyj-opyt-primeneniya-vozmoghnostej-iskusstvennogo-intellekta-v-sfere-turizma-na-primere-kitaya> (accessed: September 14, 2026).

Маълумот дар бораи муаллиф:

Шарипова Манзура Саидчоевна, докторант PhD-и кафедраи технологияи иттилоотӣ ва амнияти иттилоотии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Суроға: 734003. Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, кӯчаи Саид Носир, 33. E-mail: saidshozode97@gmail.com

Сведения об авторе:

Шарипова Манзура Саидчоевна, докторант PhD кафедры информационных технологий и информационной безопасности Академии государственного управления при Президенте Республики Таджикистан. Адрес: 734003. Республика Таджикистан, город Душанбе, улица Саида Насира, 33.

E-mail: saidshozode97@gmail.com

Information about the author:

Sharipova Manzura Saidchoevna, doctoral student of the Department of technology and innovation Administration under the President of the Republic of Tajikistan. Address: 734003. Republic of Tajikistan, Dushanbe, Said Nasir street, 33.

E-mail: saidshozode97@gmail.com